

Du bliver aldrig færdig med den bog

Pontoppidan Selskabet kan i oktober 2025 fejre sit 25-års jubilæum. Med det som anledning optog Selskabet i august 2024 en videosamtale med Flemming Behrendt, initiativtageren til stiftelsen af Pontoppidan Selskabet og etableringen af netstedet henrikpontoppidan.dk. Samtalen fandt sted på Tisvilde Højskole umiddelbart efter Selskabets sommermøde i dagene 9.-11. august; den er her udskrevet og gengivet som interview.

GUNNAR JØRGENSEN

Ja, jeg ved ikke om man skal sige velkommen, men jeg kan i hvert tilfælde sige, at det længe har været et ønske i Pontoppidan Selskabets bestyrelse at lave en videosamtale med dig, Flemming Behrendt. Og anledningen er, at vi næste år i oktober 2025 kan fejre 25-års jubilæum i Selskabet og har – mig bekendt – overhovedet ikke noget sted, hvor der er samlet vidnesbyrd om, hvorfor det Selskab overhovedet blev skabt? Her er du jo helt central, dels i skabelsen af netstedet henrikpontoppidan.dk, dels i etableringen af en medlemsbaseret forening, Pontoppidan Selskabet.

Vi skal nå frem til år 2000, hvor Selskabet stiftes, men først vil jeg gerne høre lidt om, hvad var egentlig din egen vej til Pontoppidan?

“Jeg tror mit første bekendtskab med Pontoppidan, det var i 2. mellem – dvs. cirka 7. klasse – hvor vi læste *Kirkeskuden* i sådan en classesæts-udgave, hvor hver elev fik sit eget eksemplar til låns. Hvad jeg oplevede ved den læsning, kan jeg måske ikke huske så meget af, men i hvert tilfælde begyndte min opmærksomhed over for Pontoppidan her.

Og så havde jeg i gymnasiet en sidekammerat, som jeg delte meget med, og vi kastede os sammen over Pontoppidan, læste det hele og skrev hver en stor stil om forfatterskabet. En stil jeg desværre ikke har – jeg har så meget andet – men ikke den.

Omkring det tidspunkt hvor jeg blev student, begyndte jeg at købe hans bøger. Og jeg husker min mor spurgte: “Tror du nu, at det bliver en blivende interesse med alle de bøger?” Det blev en livslang interesse, og da jeg derfor – efter at have

været en omvej over medicinstudiet – begyndte at læse dansk på Københavns Universitet, var der jo ingen tvivl om, hvad jeg skulle skrive speciale om. Forud herfor havde jeg deltaget i nogle kurser i folkeviseforskning. Det spændende ved folkeviserne er, at de ikke eksisterer i originaler; de findes kun i nedskrifter i enden af den mundtlige tradition. Man plejer at sige det var adelsdamer der i det 16. århundrede satte sig og skrev de mundtlige forlæg ned. Det endte alt sammen med at en af Grundtvigs sønner, Svend Grundtvig, udgav en kæmpe udgave på 9-10 bind af danske folkeviser, hvor alle mulige – alle kendte – versioner af dem var samlet. Det synes jeg var utrolig spændende at gøre sig den overvejelse: Hvad var den oprindelige tekst/udgave?

Da jeg skulle skrive speciale i danskstudiet, var der som sagt ingen tvivl om, at det skulle være Pontoppidan. Den gang havde man tre uger til at skrivesådan et speciale, men jeg udvidede det til at bruge de tre uger til at renskrive specialet efter at have arbejdet på det gennem 18 måneder – så lang tid som det tager at lave en elefant. Det endte med at blive meget langt, 250 sider eller sådan noget.

Da jeg var ved at være færdig, disputerede Elias Bredsdorff med sin bog om Henrik Pontoppidan og Georg Brandes. Mit speciale handlede især om tilblivelsen af *Det forjættede Land* og af *Lykke-Per*. Der sad jeg på Det kongelige Bibliotek og arbejdede med de breve, der var relevante i denne sammenhæng. Derfor henvendte jeg mig til Elias Bredsdorff for at drøfte nogle af disse breve, vi begge havde læst. Det førte til, at da så Bredsdorffs disputats skulle forsvares på universitetet, så opponerede jeg. Det var der også andre der gjorde, men det var ret usædvanligt at en student på 25 opponerede ved en doktordisputats. "At han tør", skrev Politiken i en lille opsats om episoden.

Det turde jeg godt, men jeg var ret nervøs på det tidspunkt. Dengang havde jeg det sådan, at hvis jeg blev nervøs i en spændt situation, så blødte jeg fra ganen. Det holdt dog op! Men det skete også ved den der lejlighed, og det blev så Elias Bredsdorffs undskyldning for, at jeg var så skrap ved ham; jeg var nervøs. Men så nervøs var jeg nu heller ikke, at jeg ikke kunne komme igennem med budskabet.

Den gang skrev man om disputatserne vidt og bredt i aviserne, og der var igen ende på, hvad der var interessant, men det førte så til at jeg fik et tilbud fra Berlingske Aftenavis om at være medarbejder der, hvad der igangsatte hele min efterfølgende journalistiske karriere.

Pontoppidan-specialet fik meget pæne karakterer, men så skete der ikke rigtig mere på den front, for jeg var gennem 30 år journalist, kritiker, redaktør – og jeg ved ikke hvad.

På et tidspunkt spurgte min bror Poul Behrendt, om jeg ville have noget imod, at han brugte en af Pontoppidans små romaner i et af sine projekter. Det var romanen *Det ideale Hjem*. Jeg sagde næh, det må du gerne. Jeg forestillede mig ikke, at jeg overhovedet mere skulle beskæftige mig med Pontoppidan. Så det der med en livslang interesse for Pontoppidan, det passer ikke helt. Men der var altså en periode i begyndelsen, hvor Pontoppidan var min store interesse.

Min journalistisk karriere førte så til at jeg blev korrespondent i Frankrig. Og der blev jeg i en årrække, og da min korrespondentkontrakt løb ud, og jeg ikke

var gammel nok til at kunne hæve min fulde pension, skulle jeg finde en måde at tjene de sidste penge på. Jeg havde set der var et par forskere – nu kan jeg ikke lige huske, hvad de hed – der netop havde opgivet at lave en videnskabelig udgave af *Det forjættede Land* for Det danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL). Så jeg henvendte mig til dem og sagde, at det vil jeg da egentlig gerne lave. Men de svarede at de sådan set lige havde bedt nogle andre om det. Men DSL spurgte så – inspireret af en parisisk diplomat med relationer til DSL og som jeg kendte så godt at han kendte min Pontoppidan interesse – om ikke jeg i stedet ville lave en udgave af Pontoppidans små romaner. Så jeg brugte en årrække på at lave den store udgave af *Smaa Romaner*.

På et tidspunkt undervejs spurgte et forlag mig om ikke ville lave en bog om Pontoppidan, en biografi. Jeg svarede nej, det vil jeg overhovedet ikke. Men så blev de ved og idéen gik videre fra det ene forlag til det andet, og til sidst sagde jeg OK, så lad os gøre det, men hvordan kommer vi videre, jeg bor i Frankrig? Så jeg gik og tænkte – hvad gør man, hvad gør man? Jeg havde jo ikke noget akademisk miljø at folde mig ud i, men man kunne jo lave et Pontoppidan Selskab!”

Da er vi i slut 90'erne, her?

“Ja, der er vi i 1998-99.

Det endte med, at jeg med en håndfuld kolleger holdt en stiftende generalforsamling, og vi dannede Selskabet. Jeg foreslog at Chresten Reves – som lige var holdt op som direktør i Det Berlingske Hus og som havde vist interesse for det, jeg gik og lavede – blev formand for Selskabet. Det var selvfølgelig også med den lumske bagtanke, at han sikkert kunne skaffe nogle penge. Reves ville gerne være formand, og vi holdt en stiftende generalforsamling.

Her foreslog Birgitte Hesselaa at vi ikke bare skulle skabe et akademisk miljø, men også have nogle foreningsaktiviteter for menige medlemmer, foredrag, arrangementer og sådan noget. “Ja det bliver så dig; det må du tage dig af,” svarede jeg. Det endte med at hun blev næstformand.

Vi kunne efter min mening under ingen omstændigheder have en formand der boede i udlandet. Så det blev Reves, og Birgitte Hesselaa blev næstformand med ansvar for at få Selskabets mødeaktivitet i gang. Jeg kunne ikke komme hjem til Selskabets møder hver måned; det blev mere lejlighedsvis jeg deltog.

Så kan jeg ikke lige huske hvornår vi begyndte at holde sommermøde. Det var ikke lige med det samme, men forholdsvist tidligt.”

Det er i 2000, hvor Selskabet bliver stiftet, hvordan trommer I sammen til stiftende generalforsamling? Er det venner og bekendte, I kalder på?

“Den stiftende generalforsamling, den var helt *inter pares*, altså mellem fagfolk af forskellig art. Og så drejede det sig så om at lave en forening, hvor folk i almindelighed kunne blive medlem; altså for folk, der ikke beskæftigede sig professionelt med hverken litteratur eller Pontoppidan.

Så jeg véd ikke rigtigt hvem der fik idéen til, at vi skulle holde sådan et sommermøde. Men jeg har nok været med til det. Det var på Skærum Mølle i Vestjylland. Vi holdt de første år sommermødet i Jylland, da den månedlige mødeaktivitet ligesom kun kunne foregå i København. Men vi ville gerne betjene de jyske medlemmer. Det lykkedes nu aldrig rigtigt at få særligt mange jyder med i Selskabet. Det var en belastning – og dyrt – for de københavnske medlemmer, at de skulle rejse så langt for at være med. Derfor endte det med at sommermødet langsomt trak østpå og nu i mange år har været afholdt her på Tisvilde Højskole i Nordsjælland, tættere på København.”

Hvordan var relationen mellem Pontoppidan Selskabet og så skabelsen af netstedet henrikpontoppidan.dk? Var det én proces, eller havde det ikke noget med en stor bevilling fra Veluxfonden at gøre?

“Jeg søgte flere fonde, bl.a. Veluxfonden, om støtte til at lave en Pontoppidan-biografi. Jeg havde lavet et tidsbudget, der viste, at det kunne gøres på tre år! De siger så, at en biografi er en biografi, er en biografi; dem er der så mange af, men du skriver også i din ansøgning noget om at lave et netsted, hvor du samler kilder og materialer om Pontoppidan og hans forfatterskab. Kan du ikke lave en særskilt ansøgning om det?

Det gjorde jeg så, og så fik jeg 300.000 kr. over tre år. Det var halvdelen af det jeg havde søgt om. Men jeg havde nogle meget gode venner, som så sagde: Vi giver dig de andre 300.000 kr. På den måde fik jeg tre år finansieret, hvor jeg bildte mig ind at jeg også kunne blive færdig med en Pontoppidan-biografi. Det viste sig ikke at være tilfældet.

Bevillingen var jo givet til netstedet. Men jeg delte det op og førte et tidsregnskab. Mine venner, som hjalp økonomisk, var mere interesseret i biografien end i netstedet, så projektet blev sådan halvt-halvt. Jeg førte et regnskab over, hvornår jeg arbejdede med netstedet og hvornår med biografien. Det stod på i seks år, og så kom pensionen.”

Du indså altså hurtigt, at skulle man lave en lodig biografi, så var man nødt til at samle kilderne i et netsted?

“Ja, det var selve idéen.”

Sad du helt alene med netstedet, lave det tekniske, finde kilderne, lægge dem på?

“Jeg havde i de første år ikke anden medarbejder end Jesper Brunholm. Han var au pair i Paris og ville gerne tjene lidt ekstra, så han kom hos os og gjorde rent. Der lærte jeg ham at kende, og så udviklede han sig til at blive sådan en it-nørd. Han hjalp mig omkring alt det tekniske med at etablere netstedet. Det er han blevet ved med lige til den dag i dag.

Netstedet voksede og voksede. Det blev til sidst en ambition om at oplægge alle de breve som er kendte og tilgængelige, fra og til Pontoppidan. Og hertil en god håndfuld – mange hundrede – breve om ham, skrevet mellem andre. Langsomt blev så også Pontoppidans egne tekster lagt op på netstedet. For en snes år siden kom Henrik Loft (f. 1932) ind i billedet og stod for hovedparten af brevoplægningerne. Ham har jeg haft et rigtig dejligt samarbejde med.

Det blev en ambition at biografien ikke kun skulle foreligge som papirbog, men også som e-bog, hvor der var link fra hvert eneste citat – uanset hvor det stammede fra – til kilden, der derfor var lagt op på netstedet. Det endte også med at blive til noget, men det kom til at tage rigtig mange år.”

Ja, “Livsrusen”, som biografien om Pontoppidan kom til at hedde, kom i 2019.

“Den kom i 2019, så man kan sige at hele den proces tog 20 år.”

“Hvorfor “Livsrusen”?

“Jah, man kan også sige at den hedder *Livsrusen*, uden stød. Det kan man ikke se af titlen, men man kan vide det, især når man er færdig med bogen.”

Hvor stammer det fra, det der livsrusen?

“Altså, udtrykket livsrusen stammer fra et sted i Pontoppidans selvbiografi, hvor han omtaler sin store galdestensoperation, da han var i begyndelsen af 50’erne. Der skriver han: “Der måtte også jeg betale prisen for livsrusen”. Og det er det eneste sted, ordet forekommer. Jeg troede også en overgang, at Pontoppidan havde det fra Nietzsche – “lebensraus“, eller sådan noget – men det er faktisk ikke tilfældet. Jeg kan ikke finde nogen kilde til, hvordan Pontoppidan fandt på at bruge det ord.

På det første forlag jeg arbejdede med, sagde min redaktør, da jeg viste ham hvad titlen skulle være på bogen, “Nå, jeg troede at det var *Livsrusen*”. Altså en ruse, hvor man kan fange ål og andre dyr, og hvor man kan komme ind, men ikke komme ud igen; man er fanget. Så sagde jeg “Bingo, det er jo fint”, og har siden holdt min mund med, hvor det kom fra. Det kommer selvfølgelig fra forfatteren, nej det gør det ikke, det kommer fra den der misforståelse mellem mig og en forlagsredaktør. Det bliver så ligesom balancen i bogen mellem de to sider af sagen.”

Ud over det litterære selskab på den ene side og netstedet på den anden, så var der også et tredje projekt, som du gik i gang med: Pontoppidaniana skriftserien.

“Ja, det var en ambition som næsten var der fra begyndelsen. Det lykkedes at få lavet og trykt to bind, men det var meget dyrt, og det solgte ikke noget særligt. Det måtte vi simpelthen opgive, indtil senere generationer genoplivede det, nu ikke som skriftserie men som det tidsskrift, læseren sidder med på skærmen, og hvor der

nu er udkommet tre temanumre. Sammenlagt fem udgivelser af *Pontoppidaniana* er det blevet til.”

Efter de første år voksede Selskabet stabilt, og da det var på sit højeste, var der vel 170-180 medlemmer.

“Ja, det var egentlig meget pænt, hvis ikke man lige tænker på Aakjærselskabet eller det nu nedlagte Blixenselskab med “lokaliteter” og flere tusinde medlemmer. De øvrige litterære selskaber har ikke flere medlemmer end på det lag, vi er på.”

Pontoppidan Selskabets aktivitetsniveau faldt hurtigt ind i en stabil gænge. Det var sommermødet – Selskabets “højmesse” kunne man sige – og så en 3-4 foredrag både forår og efterår.

“Ja, men som sagt deltog jeg kun lidt i sæsonens aktiviteter og arrangementer, da jeg jo stadig boede i Frankrig.”

Med 6-8 arrangementer om året og et sommermøde med 5-6 foredrag, så er der vel holdt mere end 250 Pontoppidan-foredrag i regi af Selskabet gennem årene. På den måde har Selskabet vel været en kæmpe succes?

“Ja, det har du jo ret i. Det vil jeg nu ikke tage æren for, men kan du ikke lave en opstilling af alle de foredrag, du der peger på?”

Ambitionen om at skabe fornyet interesse om Pontoppidan og hans forfatterskab vurderer du vel er lykkedes?

“Ja det må jeg sige. Så kan man spørge, hvor stor en andel jeg har i det, og hvor meget det er et produkt af tidsånden. Det kan man jo aldrig vide. Men jeg og I og vi har vel gjort hvad vi kunne for at fremme og vedligeholde interessen for Pontoppidan.”

Nu har vi så på det netop afholdte sommermøde drøftet, om den vil vare ved interessen for Pontoppidan, eller hvad man skal gøre for at holde den vedlige. Er du optimist?

“Nej, jeg er ikke optimist med hensyn til hvor mange der overhovedet læser Pontoppidan i dag. Det er svært at se, hvordan de yngre generationer skal kaste sig i armene på Pontoppidan. Men jeg tror da, at han har en varig plads i traditionen.”

Netstedet henrikpontoppidan.dk er skabt med stort set alle tekster og kilder og omkring 8.000 breve, og nu er “Livsrusen” udgivet også i en elektronisk udgave med link til samtlige citater og kilder. Det er vel også en form for monument over resultatet af de første 25 år i Pontoppidan Selskabet?

“Ja, så længe teknikken bevares og vedligeholdes. Det er et sårbart område, det der.”

Kommer der ligesom en tredje bølge i din Pontoppidan interesse?

“Nej, det tror jeg ikke. Jeg tror, at nu har jeg brugt tid nok på Pontoppidan. Jeg tror mit otium vil gå i andre retninger.”

Vil du stadig tage ud og holde foredrag om Pontoppidan?

“Nej, ikke mere. *Livsrusen* kom jo umiddelbart op til covid-epidemien, så det var svært at komme i gang igen. Så nej, jeg holder ikke foredrag mere.”

Du læser dog op, det har du gjort i dag til sommermødet.

“Det kan jo ske!”

Når så du kigger tilbage fra 2000 og frem til i dag, er det så ikke en stor personlig tilfredsstillelse, at projektet lykkedes, om end bogen om Pontoppidan ikke tog tre år at lave men nærmere seks gange så lang tid?

Jeg mener, det var omkring 2015, da min søn sagde til mig: “Du bliver aldrig færdig med den bog.” Det var ikke specielt venligt ment, måske. Så da jeg så alligevel blev færdig, så gav jeg ham et eksemplar med en dedikation i, hvor jeg skrev, “Du bliver aldrig færdig med den bog!”. Og det tror jeg ikke han er blevet.”

Interviewet er optaget den 11. august 2024.